

ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΕΠΙΘΗΜΑΤΟΣ -ΩΜΑ ΜΕ ΤΟ ΑΛΒΑΝΙΚΟ -ΟΜΑ

ΘΕΟΔΩΡΑ ΓΚΟΥΤΖΟΥ ΜΑΤΟΥΣΗ

ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΣ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΚΟΛΕΓΙΟ «ΛΟΓΟΣ»

THEODHORAGUXO@YAHOO.COM

ΕΛΕΤΟ 15

ΑΘΗΝΑ, 8/11/2025

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

- Κατασκευή των όρων της αλβανικής με το επιστημονικό επίθημα -oma
- Σύγκριση μορφολογικά και σημασιολογικά με τους όρους που κατασκευάζει το αντίστοιχο επιστημονικό επίθημα -ωμα της νέας ελληνικής (ΝΕ) με βάση το μορφολογικό μοντέλο της D. Corbin.
- **Επιστημονικά επιθήματα** του ιατρικού τομέα.
- **Λήμματα από τη μακροδομή του ιατρικού λεξικού** της αλβανικής, μεταφρασμένο και στα λατινικά (15.000 λήμματα).

FJALOR MJEKESOR SHQIP I MJEKESISE, Hartuar nga των Kosta Qiriazati, Gjergj Minga dhe Robert Andoni , botime Enciklopedike (1975):

Akantoma (αλβ.), Acanthoma (λατ.)

Adenokarcinoma (αλβ.) Adenocarcinoma (λατ.)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

- Ελληνική προέλευση της πλειονότητας των όρων
- Διαχρονική τους πορεία από την ΑΕ στις άλλες ευρωπαϊκές γλώσσες και στη ΝΕ.
- Μορφολογική παραγωγή όρων: εστιάζει στα **αρχαιοσυστατικά**: *aden-* και στην κατασκευή όρων με το επίθημα *-ome* (αλβ.) και *-ωμα* (ΝΕ).
- Γλωσσική συνέχεια, παραγωγική δυναμική των επιθημάτων και επίδραση του γλωσσικού δανεισμού στη συγκρότηση της ειδικής ορολογίας.
- *«Τα επιθήματα είναι νάνοι ως προς τη μορφή, αλλά γίγαντες στη σημασία».*

ΤΑ ΕΠΙΘΗΜΑΤΑ -ΩΜΑ/- ΟΜΕ ΣΤΟΥΣ ΙΑΤΡΙΚΟΥΣ ΟΡΟΥΣ

- Σώμα (corpus) **128** ιατρικών όρων της αλβανικής, που συλλέχθηκαν μέσω συνεντεύξεων με ειδικούς γιατρούς και από το αλβανικό ιατρικό λεξικό.
- Οι όροι σχετίζονται κατά κύριο λόγο με:
  1. νεοπλασματικές καταστάσεις: *adenoma, lipoma, fibrosarcoma*
  2. παθολογικά μορφώματα ή κυστικούς σχηματισμούς: *cystoma, hematoma*
- Η επεξεργασία του υλικού οργανώθηκε με βάση την κατηγορία της λέξης (**ουσιαστικά**)
- Στη λατινική επιστημονική γλώσσα μεταγράφηκε ως -oma, και από εκεί πέρασε στις ευρωπαϊκές γλώσσες και στη διεθνή ιατρική ορολογία.

ΔΑΝΕΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΡΟΠΟΙΗΣΗ

- Το επίθημα *-ωμα* εισήχθη στις ευρωπαϊκές γλώσσες αρχικά μέσω της λατινικής επιστημονικής γλώσσας, με τη μορφή *-oma* και από εκεί **διαδόθηκε στις νεότερες ευρωπαϊκές γλώσσες** (αγγλικά (melanoma, προέλευση: ΑΕ μέλας (μαύρος) + *-ωμα*), γαλλικά (sarcome), γερμανικά (karzinome carcinoma), ιταλικά (adenoma) κ.ά.
- Στη συνέχεια πέρασε και στις γλώσσες της Βαλκανικής, όπως η αλβανική, κυρίως μέσω της διεθνούς ιατρικής ορολογίας.
- Στην αλβανική βρίσκουμε όρους όπως:
  - *karcinomë* (καρκίνωμα)
  - *sarkomë* (σάρκωμα)
  - *limfomë* (λέμφωμα)

Ο ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΟΣ ΔΑΝΕΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΕΠΙΘΗΜΑΤΟΣ -ΩΜΑ

- Σύμφωνα με τους Αναστασιάδη–Συμεωνίδη & Φλιάτουρα (2003), το επίθημα *-ωμα* της ΝΕ εμπλέκεται συχνά σε φαινόμενα **μεταφραστικού δανεισμού**, ιδίως στον επιστημονικό λόγο και πιο συγκεκριμένα στον τομέα της ιατρικής ορολογίας: *fibr-oma* ‘**ίν-ωμα**’, μέσω της βάσης *fibr-* σε *ίν-* (από την ελληνική λέξη «ίνα») και του επιθήματος *-ωμα*.
- **Δανειοληπτική νεολογία**: οι νέοι όροι δημιουργούνται βάση διαγλωσσικής σημασιολογικής αντιστοίχισης, ακολουθώντας τους κανόνες της ελληνικής.

Η ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΠΙΘΗΜΑΤΟΣ -ΩΜΑ

- **Corbin (1987).** Στο συζευκτικό μοντέλο που προτείνει μορφή και σημασία κατασκευάζονται συγχρόνως: $[[aden]_O (-om\ddot{e})_{\text{επίθημα}}]_O \rightarrow adenom\ddot{e}$.
- Το **σημαίνον** του επιθήματος: η μορφή /'oma/ -ωμα, δηλαδή η φωνολογική και γραφηματική του έκφραση.
- Το **σημαινόμενο**: η σημασιολογική οδηγία του: εντάσσει τον επιθηματοποιημένο όρο στην τάξη των όγκων, *αδέν-ωμα* ταξινομείται στους όγκους.
  - *σάρκα + -ωμα* $\rightarrow$ *σάρκωμα*
  - *λίπος + -ωμα* $\rightarrow$ *λίπωμα*

ΠΡΟΣΦΥΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ: ΠΡΟΘΗΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΘΗΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ

- Η **επιθηματοποίηση** αποτελεί μία από της βασικές διαδικασίες της μορφολογίας της ελληνικής γλώσσας, μέσω της οποίας κατασκευάζονται νέες λέξεις και όροι με την εφαρμογή επιθημάτων σε βάσεις λέξεων.
- Το επίθημα **-ωμα**: **παραγωγικό** επίθημα που ανάγεται στο ΑΕ **-μα** (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη & Φλιάτουρας, 2003) που εφαρμόζεται σε ρηματικές βάσεις για την κατασκευή λ.μ. που ανήκουν στην κατηγορία του **ουσιαστικού**.

Η ΕΠΑΝΑΝΑΛΥΣΗ -Ω-ΜΑ ΚΑΙ Η ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ -ΩΜΑ ΣΤΗ ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΝΕ

- Στην ΑΕ πολλοί όροι του ιατρικού λεξιλογίου σε *-ω-μα* παράγονται από ρηματική βάση σε *-όω*, όπου το *-ω-* αποτελεί μέρος της ρηματικής βάσης:
  - *άγκυλ-ό-ω* → *άγκύλ-ωμα* (κύρτωμα)
  - *διπλ-ό-ω* → *δίπλωμα* (διπλό σκεύος)
  - *καρκιν-ό-ω* → *καρκίνωμα*
- Με δανεισμό από ευρωπαϊκές γλώσσες και **επανανάλυση** το επίθημα πήρε τη μορφή *-ωμα*, το οποίο δανείστηκε η ΝΕ.

ΚΑΝΟΝΑΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΛΕΞΕΩΝ

- Ο Κανόνας Κατασκευής Λέξεων **[[X]ο/ε (x)επιθ.]ο** επισημαίνει πως κάθε επίθημα ανήκει σε έναν ΚΚΛ.
- Τα περισσότερα επιθήματα που κατασκευάζουν επιστημονικούς όρους εφαρμόζονται σε βάση που είναι ουσιαστικό (Οβ) και κατασκευάζουν όρους που είναι ουσιαστικά: *λίπος* → *λίπωμα*.
- Το *-ωμα* κατασκευάζει ουσιαστικά **ουδέτερου γένους**.

ΤΟ ΑΛΒΑΝΙΚΟ -ΟΜΑ. ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

- Μορφολογικά, το *-ome* εφαρμόζεται σε ουσιαστικά, χωρίς να μεσολαβεί ρηματική βάση.
- Προέρχεται από το ΑΕ *-ωμα* μέσω των ευρωπαϊκών γλωσσών.
- Η χρήση του είναι **περιορισμένη** στο επιστημονικό λεξιλόγιο.
- Βάση: αρχαιοσυστατικό ελληνικής καταγωγής, π.χ. *adenoma*, *lipoma*, *glioma* κτλ. δεν γίνονται *gjëndërore, *dhjamore.

ΤΟ ΑΛΒΑΝΙΚΟ -ΟΜΑ. ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Αποδίδει έννοιες που σχετίζονται με:

- Όγκους: *osteoma, glioma, fibroma*
- Καρκίνους: *fibrosarcoma, osteosarcoma*
- Κύστεις, διογκώσεις, συλλογή υγρών: *hematoma, dydroma, cystoma*
- Γενικά μορφώματα ή ιστολογικούς σχηματισμούς: *granuloma, papilloma.*

Η ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΕΠΙΘΗΜΑΤΟΣ *-ΩΜΑ* ΜΕ ΤΟ ΑΛΒΑΝΙΚΟ *-ΟΜΕ*

- Ομοιότητες και διαφορές
- Κατασκευάζουν ουσιαστικά.
- Οι όροι στη ΝΕ είναι **ουδέτερου γένους**. Στην αλβανική **θηλυκού γένους**:
  - αδένωμα* - adenoma
  - αιμαγγείωμα* - hemangjioma
  - καρκίνωμα* - karcinoma

Η ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΕΠΙΘΗΜΑΤΟΣ -ΩΜΑ ΜΕ ΤΟ ΑΛΒΑΝΙΚΟ -ΟΜΑ

- Στη ΝΕ το επίθημα -ωμα εφαρμόζεται σε **λόγιες βάσεις** (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη & Φλιάτουρας 2019) αποφεύγοντας τις μη λόγιες: *οστέωμα* (osteoma) - *κοκάλωμα.
- **Ανισότητα στη γλωσσική επίγνωση** μεταξύ φυσικών ομιλητών της αλβανικής:
- Ο ελληνόφωνος γιατρός κατανοεί πλήρως (ως σύνθετο και ως σημασιολογικό περιεχόμενο (γυνή + λόγος)) π.χ. τον όρο *γυναικολόγος*.
- Ο αλβανόφωνος αναγνωρίζει τον όρο *gjinekolog* μέσω της επιστημονικής του εκπαίδευσης, ωστόσο δεν αναγνωρίζει απαραίτητα τα συστατικά του όρου.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

- Συμβολή της ΑΕ στην παγκόσμια ιατρική ορολογία
- Οι περισσότεροι όροι κατασκευάζονται με Οβ ΑΕ μορφής: αλβ. lipoma – ΝΕ *λίπωμα*
- Λίγα μεταφραστικά δάνεια στη ΝΕ: αλβ. fibroma - ΝΕ *ίνωμα*, αλβ. papilloma - ΝΕ *θήλωμα*
- Οι επιθηματοποιημένοι όροι με τα επιθήματα αυτά είναι και στις δύο γλώσσες προϊόντα κατασκευής του ίδιου Κανόνα Κατασκευής Λέξεων: $[[X]_O (-\omega\mu\alpha/-ome)_{\text{επ.}}]_O$: *λίπος* → *λίπωμα* / lipoma.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

- **Ιστορική συνέχεια της ιατρικής ορολογίας**
- **Παραγωγική δύναμη των επιστημονικών επιθημάτων**
- **Σχέση μορφολογίας και σημασιολογίας σε εξειδικευμένα λεξιλόγια.**
- **Πώς η αλβανική υιοθετεί και προσαρμόζει όρους ελληνικής καταγωγής, ενισχύοντας τον επιστημονικό της λόγο και τη διεθνή ορολογική της συμβατότητα.**

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη Α. & Α. Φλιάτουρας 2003. *Το επίθημα -ωμα στην ιατρική ορολογία, Ελληνική γλώσσα και ορολογία-Πρακτικά του 4ου συνεδρίου ελληνικής ορολογίας* ΕΛΕΤΟ Αθήνα, σσ. 74-84. <http://www.eleto.gr/download/Conferences/All-Contents-of-Proceedings-of-TerminologyConferences1992%E2%80%93932023.pdf>
- [Αναστασιάδη-Συμεωνίδη Α. & Α. Φλιάτουρας 2019. Το λόγο επίπεδο της σύγχρονης νέας ελληνικής: συγχρονικές και διαχρονικές τάσεις](#). Στο Α. Φλιάτουρας & Α. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη *Από τον οίκο στο σπίτι και τανάπαλιν... Το λόγο επίπεδο στη σύγχρονη νέα ελληνική – Θεωρία-Ιστορία-Εφαρμογή*. Αθήνα, Πατάκης, 15-56.
- Corbin, D. (1987/1991). *Morphologie dérivationnelle et structuration du lexique*. 2 τ., Τυβίγγη: Max Niemeyer Verlag / Presses Universitaires de Lille. <https://books.openedition.org/septentrion/124160>
- [Corbin D. \(προσεχώς\). Le lexique construit. Méthodologie d'analyse. Villeneuve d'Ascq, Presses Universitaires du Septentrion.](#)
Λεξικό της Κοινής Νέας Ελληνικής (1998) Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη.
- Qiriazati, K., Minga, G. & Andoni, R. *FJALOR MJEKESOR SHQIP I MJEKESISE*, Hartuar nga, botime Enciklopedike. 1985. <https://www.greek-language.gr/greekLang/studies/history/thema>
- Φλιάτουρας , 2003, ΕΛΕΤΟ – 4ο Συνέδριο «Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία» Αθήνα, 30, 31 Οκτωβρίου και 1 Νοεμβρίου 2003

Ευχαριστώ για την προσοχή σας!